

زبان صمیمانه طنز، راهی برای ارتباط با مخاطب

گزارشی از نشست تخصصی رویداد ملی طنز «قلمه» با حضور یک کارتون‌نویست ملی

کاریکاتور، هنری فراتر از تکنیک است

● کلید موفقیت، هماهنگی میان ایده و اجراست
وی در دومین نشست تخصصی کاریکاتور با عنوان «از ایده طنز تا اجرای کاریکاتور» با تأکید بر اهمیت ایده در خلق آثار طنز، به هنرجویان توصیه کرد که در مسیر حرفه‌ای شدن، بیش از تکنیک، به تفکر و خلاقیت توجه کنند.
او همچنین نسبت به وابستگی بیش از حد به ابزارهای هوش مصنوعی هشدار داد و خواستار پرورش ذهن خلاق در نسل جدید کاریکاتوریست‌ها شد.
او با بیان اینکه فقدان مهارت‌های پیچیده طراحی نباید مانع تولید اثر در حوزه کاریکاتور شود افزود، این تصور که ضعف در طراحی، مانعی جدی برای کاریکاتوریست شدن است، اشتباه است.
این کارتون‌نویست یکی از مهم‌ترین امتیازات یک اثر در دآوری جشنواره‌ها را «هماهنگی بین ایده و اجرا» دانست. او توضیح داد که اگر ایده‌ای قوی نیازمند اجرای پیچیده و پرسپکتیو دشوار باشد که از توان هنرمند خارج است، باید به سادگی ایده را اصلاح و زاویه دید آن را تغییر داد یا تعداد کاراکترها را کمتر کرد تا به اجرایی راحت‌تر رسید.
وی در این باره تأکید کرد، هر ایده به یک اجرای خاص نیاز دارد. یک ایده ضعیف با اجرای خیلی قوی یا یک ایده خیلی خوب با اجرای خیلی ضعیف، هماهنگی لازم را ندارد. به باور این کاریکاتوریست، گاهی اوقات یک اجرای ساده دقیقاً همان چیزی است که ایده بدان نیاز دارد و اضافه کردن یک خط یا جزئیات بیشتر می‌تواند داستان اصلی را از بین ببرد.
نظری، کاریکاتور را هنری بسیار باارزش و کاربردی دانست که قابلیت کمک به دیگر رشته‌ها از جمله پویانمایی، سینما و تصویرسازی را دارد و با اشاره به قدرت طراحی بعضی هنرمندان ایرانی در این حوزه در نمایش دقیق جزئیات و پرسپکتیو، نشان داد که کاریکاتور فضایی برای هر دو طیف (اجرای ساده و قوی) فراهم می‌کند.
این هنرمند با اشاره به محدودیت وقت مخاطب در دنیای پرمشغله امروز، خواستار رویکردی مینیمالیستی و ضربه‌ای در کاریکاتور شد. او بر این نکته تأکید کرد که آثار باید از «شاخ و برگ اضافی» کاسته شوند تا پیام اصلی فوراً منتقل شود. او همچنین دیدگاه شخصی خود درباره رنگ‌آمیزی را مطرح کرد: نظر خود من این است که جایی از رنگ استفاده کنیم که نیاز است. رنگ نه تنها یک عنصر بصری، بلکه ابزاری برای اثرگذاری و رساندن پیام است.

در یازدهمین رویداد ملی آموزشی طنز «قلمه» ویژه استان خراسان رضوی، محمود نظری در دو کارگاه آموزشی به موضوع «از ایده طنز تا اجرای کاریکاتور» پرداخت.
ذهن درگیر شود، از هر اتفاقی ایده دریافت می‌کند
وی در اولین نشست آموزشی خود از روش‌های ایده‌یابی و خلق شخصیت سخن گفت و افزود: برخی کارها تاریخ مصرف دارند، مانند آثار کمال شرف، کاریکاتوریست یمنی، وقتی اثری را در یک برهه زمانی خاص می‌بینیم، ذهنمان نیز قطعه به سمت کاری که هنرمند قصد انجامش را داشته می‌رود. اکنون وقتی درباره جنگ غزه دست به خلق اثر می‌زنم، اصلاً به خود غزه اشاره نمی‌کنم، بلکه به کودکی که در جنگ کشته می‌شود اشاره دارم و به دلیل اینکه در ظرف زمانی خود اتفاق افتاده، راه اشتباه نمی‌روم و کد اشتباه به بیننده نمی‌دهم. در دوران شیوع ویروس کرونا هزاران کاریکاتور با این موضوع خلق شد. به عنوان مثال علیرضا پاکدل آثار بسیار خوبی ارائه داد و دنبال‌کنندگان او در فضای مجازی افزایش چشمگیری داشتند.
وی بین دو شاخه کاریکاتور یعنی «نمایشگاهی» و «مطبوعاتی» تفاوت قائل شد و بیان کرد: اثر نمایشگاهی برای یک اتفاق خاص در بازه زمانی مشخص است. اما یک سری کارها که تاریخ مصرف ندارند و همه در زمان خود دارای کاربرد هستند، هیچ وقت کهنه نمی‌شوند و کد اشتباه به بیننده نمی‌دهند.
وی در بیان تفاوت بین پوستر گرافیکی و کارتون، بیان کرد: پوستر ذاتاً یک کار سفارشی بوده و رسالت آن تبلیغ است. در کارتون سعی می‌کنم صریح صحبت کرده و شاخ و برگ کار را کم کنم، مخصوصاً در کارهای نمایشگاهی که تاریخ مصرف ندارند تا مفهوم اصلی را برسانم. کاری که تاریخ مصرف ندارد راه وی را می‌رود. وقتی یک پیام قوی را راحت بیان کنید، مسیر خود را پیدا می‌کند.
وی معتقد است در هنرهای تجسمی هر چه ساده‌تر کار کنیم، اثرمان گویاتر، موجزتر و پیامی که قصد ارائه آن را داریم، واضح‌تر است.
نظری در این باره ادامه داد: مادر کاریکاتور به دنبال این هستیم تا حرف خود را ساده‌تر بیان کنیم. برخی کاریکاتوریست‌ها می‌گویند ایده به من الهام شد، اما به‌نظم چنین چیزی وجود ندارد. آنچه که وجود دارد تمرین ذهن است. وقتی ذهن درگیر می‌شود، از هر اتفاقی ایده دریافت می‌کند.

محمود نظری، کارتون‌نویست، کاریکاتوریست و تصویرگر، تاکنون جوایز متعدد داخلی و بین‌المللی کسب کرده است؛ از جمله جایزه برتر نهمین دوسالانه کاریکاتور «جیازینگ» چین در سال ۲۰۱۹ و جایزه ویژه هیئت داوران هشتمین جشنواره بین‌المللی «زیتون» قبرس در همان سال. همکاری با نشریات گوناگون و حضور در هیئت داوران جشنواره‌های داخلی و خارجی نیز بخشی از سوابق فعالیت حرفه‌ای اوست. نظری همچنین چندین فیلم کوتاه پویانمایی ساخته و در این حوزه موفق به دریافت جوایزی شده است. در حاشیه یازدهمین رویداد ملی آموزشی طنز «قلمه» ویژه خراسان رضوی، گفت‌وگویی با محمود نظری داشتیم که در ادامه می‌خوانید.

● طنز، راه رسیدن پیام به مخاطب را هموارتر می‌کند
محمود نظری، زبان طنز را صمیمانه‌تر از دیگر شیوه‌های بیان دانست و گفت: طنز برای برقراری ارتباط با مخاطب از راه خنده و شوخی وارد می‌شود؛ مقاومتی که مخاطب در برابر سخنان جدی نشان می‌دهد، در برابر طنز وجود ندارد. طنز میان‌بری به ذهن تماشاگر می‌زند تا پیام خود را آسان‌تر منتقل کند و می‌توان گفت راه رسیدن پیام به مخاطب را هموارتر می‌سازد.
او درباره مشکلات بخش آموزش در حوزه کارتون و کاریکاتور بیان کرد: کاریکاتور چون یک هنر آکادمیک نیست و در دانشگاه‌ها تدریس نمی‌شود. اقبال به آن بین هنرجویان کمتر است. متأسفانه جامعه ما مدرک‌گراست و رشته‌های هنری دارای مدرک، جدی‌تر گرفته می‌شوند. در هنرهای تجسمی نیز به طور معمول نقاشی، عکاسی و گرافیک به عنوان رشته‌های دانشگاهی مقبول‌تر هستند.
نظری کاریکاتور را هنری سخت دانست و گفت: در این هنر تنها به مهارت نیاز نداریم، بلکه به تفکر نیز نیاز داریم و اگر بخواهیم شخصی را متفکر بار بیاوریم، سخت است. شاید یک تکنسین را با آموزش، خواندن کتاب و تمرین تربیت کنیم، اما اگر بخواهیم به یک نفر یاد بدهیم که متفکر باشد یا باهمز و متفاوت فکر کند، نیاز به آموزش دادن ندارد، بلکه پروسه‌ای طولانی مدت است که نیازمند درگیری ذهنی و تجربه مداوم است.

● خلاقیت، لازمه خلق آثار است
این هنرمند وجه تمایز کارتون با سایر هنرهای تجسمی را در ایده و مفهوم آن دانست و بیان کرد: معمولاً به سوزه‌هایی که زود به ذهن می‌رسند شک کرده و سعی می‌کنم با تمرکز بر روی ایده‌یابی، به سوزه‌های بکر و جدیدتری برسم. خلاقیت تا حدودی لازمه خلق آثار است، اما تا جایی که مبانی و اصول فراموش نشوند ارتباط با بیننده دچار مشکل نگردد. وی افزود: بازخورد‌های منفی نشان می‌دهد کار تأثیر خود را حتی بر روی کسانی که عقیده منفی دارند گذاشته است. پس این اتفاق چیز بدی نیست. نظری در این باره توضیح داد: من تا حد امکان به موضوع‌های حساسیت برانگیز برای «مردم» نزدیک نمی‌شوم، مثل شوخی با قومیت‌ها یا زبان‌ها. ولی در صورت نیاز باید با صراحت حرف زد تا سوء برداشت‌ها به حداقل برسد.
این کارتون‌نویست، ایجاد تعادل بین طنز و حفظ شباهت در اغراق و ویژگی‌های چهره را نیازمند تمرین زیاد در طراحی برشمرد و افزود، با تغییر دادن نوع نگاه و اینکه به همه چیز دقیق‌تر و به قصد کشف ایده نگاه کنیم و با آماده نگاه داشتن ذهنمان، می‌توانیم به این امر دست یابیم.

● پرهیز کاریکاتوریست‌ها از ابزارهای هوش مصنوعی
وی درباره مهارت طراحی در کاریکاتور افزود: نیاز هنرمند به طراحی در حدی است که بتواند ذهنیتش را روی کاغذ بیاورد و این لزوماً به معنای طراحی در حد استادان بزرگ نیست، بلکه بسته به آنچه هنرمند می‌خواهد بیان کند، متفاوت است.
نظری افزود: کاریکاتور هم مثل هر پدیده دیگری تحت تأثیر پیشرفت فناوری قرار گرفته و به‌روز شده. ولی اصالت و صمیمیت کارهای دستی هنوز بیشتر است. من همیشه سعی

مجید سیف‌العلمایی در پاتوق فیلم کوتاه مشهد بیان کرد سینمای کوتاه، از نبرد درونی تا شخصیت‌های ناپخته

حلقه که دو نفر تفنگ‌های خود را به سمت هم نشانه گرفته بودند، در واقع دو آدمی بودند که یکی بودند. سیف‌العلمایی «تیر خلاص» را نمونه‌ای از سینمای مدرن دانست که از قید و بند «قصه‌گویی مستقیم» عبور کرده است تا به خلق معانی عمیق‌تر بپردازد. به عقیده وی، هدف کارگردان این بوده است که مخاطب را به کشف و درگیری فعال با اثر وادارد. کارگردان مایل بوده است پایانی را خلق کند که فیلم در ذهن مخاطب ادامه یابد و او را به کشف معنای حقیقی اثر وادارد.

● «ناظر» ابهام روایی ناشی از «اجرا»
این فیلم‌نامه‌نویس و فیلم‌ساز در نقد و بررسی دیگر فیلم کوتاه به نمایش گذاشته ضمن تأکید بر اهمیت بحران به عنوان موتور محرک شخصیت در فیلم‌نامه، ابهامات فیلم را نه در متن اولیه، بلکه ناشی از مشکلات «اجرائی و فنی» در مرحله تولید دانست. وی در تحلیل فیلم «ناظر»، که گاهی از آن با نام «خود من» نیز یاد کرد، این سؤال محوری را مطرح کرد که بحران اصلی فیلم برای کدام شخصیت رخ داده است. در این فیلم مشخص نمی‌شود که بحران برای کدام شخصیت پیش آمده دختر یا مادر که این نشان دهنده ضعف در فیلم است. سیف‌العلمایی همچنین ریشه اصلی «شک و تردید» به وجود آمده درباره شخصیت اصلی و روایت فیلم را به مسائل فنی و اجرایی کار نسبت داد.

همنی! پاتوق فیلم کوتاه انجمن سینمای جوان مشهد این هفته با نمایش چهار اثر کوتاه «تیر خلاص» به نویسندگی و کارگردانی رضا گودرزی، «آیلو» به نویسندگی و کارگردانی فرزاد رنجبر، «ناظر» به کارگردانی ابوالفضل عزیز و «دَد چوپان» به نویسندگی و کارگردانی سهیلا پورمحمدی برگزار شد و با حضور مجید سیف‌العلمایی، فیلم‌نامه‌نویس و فیلم‌ساز نقد و بررسی شد.

● شخصیت‌های «دَد چوپان» وارپذیر نیستند
در این نشست مجید سیف‌العلمایی با تأکید بر استقلال حیات اثر سینمایی از خالق آن، از فیلم کوتاه «دَد چوپان» و به ویژه شخصیت پردازی آن انتقاد کرد. به گفته وی، اولین معیار برای یک فیلم خوب و یک اثر سینمایی موفق اینکه فیلم درک‌پذیر باشد، یعنی داستان آن را بفهمیم، سپس باورپذیر و از ساختار محکمی برخوردار باشد. در نهایت، بتواند با مخاطب پیوند عاطفی برقرار کند. این فیلم‌ساز با اشاره به فیلم‌های بررسی شده، اذعان کرد که متأسفانه این پیوند عاطفی در آثار دیده شده از جمله «دَد چوپان» کم اتفاق افتاده است. وی عمده مشکل را در ضعف شخصیت پردازی دانست و گفت: متأسفانه بیشتر شخصیت‌های فیلم‌هایی که دیدیم، همه تازه متولد می‌شوند، در صورتی که شخصیت‌ها زندگی قبلی دارند.

● «تیر خلاص» یک نبرد درونی است، نه جنگ بیرونی
«تیر خلاص» دومین فیلم کوتاهی بود که در این نشست به نمایش گذاشته شد. سیف‌العلمایی این اثر را «متفاوت» خواند و با اشاره به ساختار و مضمون اثر، تم اصلی فیلم را فراتر از یک درگیری مرسوم نظامی دانست و بر جنبه‌های روان‌شناختی و فلسفی آن تأکید کرد. این فیلم‌ساز بیان کرد: احساس می‌کنم این فیلم بیش از آنکه یک جنگ بیرونی بین دو کشور یا دو دشمن را به تصویر بکشد، یک نبرد درونی است. این اثر درباره آدمی است که اسلحه در دست دارد و با خودش درگیر است. وی افزود: اگر روح خداوند در وجود همه ما جاری باشد، کشتن یک انسان به معنای کشتن خویشتن است؛ «در آن

نمایشگاه «چهره‌ها در سایه» این روز‌ها در نگارخانه آسمان بر پاست هنر چاپ دستی و جادوی بازنمایی چهره‌ها

موضوع‌های آثارم از مشکلات آدم‌های جامعه است
سحر لواسانی، هنرمند مجسمه‌ساز و نقاش با اشاره به برتره بودن آثارش و داستان آن آدم‌ها در سایه گفت: روش کارم به گونه‌ای نیست که ابتدا با توجه به مشکلات خودم یا جامعه موضوع را انتخاب کنم و سپس مشغول به خلق اثر شوم. دو سال پیش نیز که نمایشگاه مجسمه‌سازی برگزار کرده بودم، در کارگاه، همه چیز در لحظه اتفاق می‌افتاد. در چاپ دستی اما این‌گونه نیست و هر کاری که انجام دهیم، چاپ آن نیز همان خواهد شد. وقتی کارها را در کنار یکدیگر قرار می‌دهم، با توجه به نیمه تاریک درون خودم مضمون آثارم تقریباً غم‌انگیز است.
● پایه تمام هنرهای تجسمی، طراحی است
این هنرمند که طراحی را از هفت سال پیش آموخته است، بیان کرد: از زمانی که در کلاس‌های این استاد حضور پیدا کردم، تازه متوجه شدم طراحی کردن یعنی چه و به این درک رسیدم که پایه تمام هنرهای تجسمی، طراحی است. اما برخی از هنرجویان نسبت به این موضوع مقاومت نشان داده و نمی‌خواهند آن را بپذیرند.
وی افزود: تکنیک‌هایی که در چاپ لیتو می‌توان به کار برد و خطوطی که با فغار (ابزار حکاکی روی لیتو نوم) روی لیتو ایجاد می‌شود، بسیار به کارهای طراحی نزدیک است. من نیز در طراحی‌های خود از خط و هاشور زیاد استفاده می‌کنم. البته هنوز خود را چاپگر نمی‌دانم، زیرا